

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: A discipline divided: Schools and sects in political science

Deth, J.W. van

Citation

Deth, J. W. van. (1992). Boekbespreking van: A discipline divided: Schools and sects in political science. *Acta Politica*, 27: 1992(2), 226-229. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450007>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450007>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

bevat een degelijk wetenschappelijk verslag van wat GLOBUS behelst. Voor politicologen en economen die zich met complexe wetenschappelijke vraagstukken en beleidsproblemen op het gebied van GLOBUS bezighouden en deze vraagstukken en problemen niet wensen te simplificeren tot hanteerbare proporties, is het boek een 'must'.

J. Faber

G.A. Almond, **A discipline divided. Schools and sects in political science.** Sage Publications, Newbury Park, Londen, New Delhi 1990.

Ook voor politicologen geldt dat een gebrek aan kennis van de eigen geschiedenis leidt tot replicatie van eerder gemaakte fouten en tot overschatting van vindrijkheid en originaliteit. Een dergelijke lacune vormt ook de achtergrond van de met enige regelmaat opduikende publikaties waarin telkens weer wordt aangetoond dat bij voorbeeld de 'rational choice'-benadering tautologisch is, dat enquêteantwoorden niet identiek zijn aan het gedrag van mensen, dat het gebruik van kwantitatieve methoden tot validiteitsproblemen kan leiden en dat er nogal wat bezwaren kleven aan een inductieve wijze van kennisvergaren. Ook zonder een naïef geloof in de mogelijkheden van vooruitgang in de wetenschap kan men betreuren dat het wiel steeds weer moet worden uitgevonden. Het betekent immers een verspilling van menskracht die had kunnen worden ingezet voor nuttiger zaken. Alleen al om die reden is het te waarderen dat zo nu en dan iemand in grote lijnen aangeeft welke ontwikkelingen de discipline heeft doorgemaakt en welke controversen centraal staan en stonden.

Gabriel Almond presenteert in zijn recente boek over de 'divided discipline' geen min of meer chronologische of systematische beschrijving van de geschiedenis van de politicologie. In plaats daarvan heeft hij een serie eerder gepubliceerde artikelen gebundeld en gegroepeerd rond twee centrale vragen: (1) wat is de aard van de politicologie als wetenschappelijke discipline ('Political Science as a Science'), en (2) op welke wijze kan politicologische kennis worden overgedragen van de ene generatie onderzoekers op de volgende ('Generations and Professional Memory')? Voor de behandeling van het eerste thema zijn zes hoofdstukken opgenomen; voor het tweede vier.

Hoofdstuk één bestaat uit een korte inleiding over een typologie van benaderingen in de politicologie, gebaseerd op de gekozen methodologie en op de ideologische voorkeur van de onderzoeker. De methodologische dimensie wordt onderscheiden in een 'harde', kwantitatieve en mathematische methode enerzijds, en een 'softe', beschrijvende en interpreterende werkwijze anderzijds. De ideologische dimensie is verdeeld in een 'links' gebied voor de marxisten en hun geestverwanten en een 'rechts' deel voor de neoconservatieven en hun familieleden. Hoewel er voor elk van de vier cellen van deze typologie voorbeelden van publikaties zijn te vinden die op adequate wijze worden gerubriceerd, is de belangrijkste conclusie

toch dat de meeste onderzoekers een meer eclectische houding prefereren. Voor dergelijke platituden is geen typologie nodig en Almond verzuimt aan te geven waarop zijn stelling is gebaseerd dat de discipline *verdeeld* is volgens deze beide dimensies.

Ook het tweede hoofdstuk bevat weinig verrassende standpunten. Het vertrekpunt is hier de popperiaanse metaforen van uurwerken en wolken voor het typeren van de aard van het object van wetenschappelijke activiteiten. Het gebruik van de uurwerkmetafoor in de politicologie heeft naar het oordeel van Almond nogal wat negatieve gevolgen. Zijn voornaamste grieven zijn daarbij dat veel onderzoekers aandacht voor inhoudelijke kwesties hebben ingeruild voor een overdreven preoccupatie met methodologische vragen en dat technische virtuositeit kennelijk belangrijker is dan kennis van zaken of de relevantie van een bepaald probleem. De wijze waarop hij betoogt dat de aard van het object van de politicologie een eenzijdig gebruik van de uurwerkmetafoor uitsluit, is helder en goed gedocumenteerd. Almonds conclusie is dan ook dat juist de voorstanders van een 'pure political science' de plank flink misslaan met hun eenzijdige aandacht voor wetmatigheden.

Het derde en zesde hoofdstuk vormen te zamen het treurigste deel van deze bundel. In beide artikelen is Almond op zoek naar de verklaring van ontwikkelingen in de communistische wereld. In het derde hoofdstuk gebeurt dat door na te gaan welke benaderingen uit de politicologie bruikbaar lijken voor dat doel (totalitarisme, besluitvormingstheorieën, ontwikkelingsmodel, pluralisme, enzovoort). Het zesde hoofdstuk is geheel gewijd aan de vraag of de ontwikkelingen in communistische landen, met hun jarenlange propaganda en beheersing van de publieke opinie en het onderwijs, kunnen worden gebruikt voor het testen van theorieën op het gebied van de politieke cultuur. Het treurige van deze hoofdstukken is niet zozeer gelegen in de gepresenteerde argumenten, maar in het feit dat het in beide gevallen gaat om studies die vóór 1989 zijn afgesloten. De teksten zijn niet aangepast aan de snelle verdwijning van de communistische regimes en van de informatie over bij voorbeeld het kiesgedrag in het voormalige Oost-Europa is dus ook geen gebruik gemaakt. De nu gepubliceerde stukken zijn gedateerd en deels achterhaald. Ongewijzigde herdruk ervan zou alleen in het verzamelde oeuvre van de schrijver niet hebben misstaan.

Ter gelegenheid van de vijfentwintigste verjaardag van Downs' boek over de werking van een democratisch systeem, schreef Almond een beschouwing over de relatie tussen de 'rationele keuze'-theorie en de sociologische, historische, antropologische en psychologische wetenschappen. Op overtuigende wijze wordt hier nog eens geïllustreerd welke beperkingen en gevaren er zijn verbonden aan simplistische definities van begrippen als nut en nutsfunctie. Voor elke analyse van reële politieke situaties is volgens Almond informatie nodig over de specifieke historische, sociale en culturele context en kan niet worden volstaan met de axioma's en assumpties van de 'rationele keuze'-theoretici. Een nauwelijks origineel, maar goed gebracht betoog.

Een dergelijke conclusie geldt ook voor het vijfde hoofdstuk. Almond zet hier nog eens uiteen wat de relevantie is van onderzoek naar politieke cultuur in zowel theoretisch als empirisch opzicht. In tegenstelling tot de rest van het boek bevat dit

hoofdstuk een min of meer chronologisch overzicht van de ontwikkelingen. Uiteraard neemt daarbij de introductie van moderne enquêtetekniken een belangrijke plaats in.

Na deze zes hoofdstukken met wat brave en deels verouderde argumenten en conclusies, zal de lezer met weinig enthousiasme aan het tweede deel van het boek beginnen. In de bijdragen aan het eerste deel is nauwelijks enige lijn te ontdekken en elke verwijzing naar de behandeling van dezelfde thema's in de andere hoofdstukken of de inperking van overlappende tekstgedeelten is met bewonderenswaardige vasthoudendheid vermeden. De auteur heeft ook niet de tijd gevonden om anachronismen te verwijderen (zelfs een uit 1971 daterende publikatie wordt klakkeloos aangeduid als 'a recent book') en de literatuuropgaven bevatten enkele storende fouten. Kortom, dit is een gemakzuchtige en slordige herdruk van enkele weinig opzienbarende artikelen. Deze conclusie is echter uitsluitend van toepassing op het eerste deel van het boek! Het tweede deel bevat eveneens een ongeredigeerde collage van enkele artikelen, maar de kwaliteit van elk van deze vier bijdragen is groter dan die van alle eerste zes hoofdstukken bij elkaar.

Het thema van het tweede deel betreft het gebrek aan een 'professional memory' en de vier hoofdstukken hebben alle dezelfde opbouw. Almond begint met een samenvatting van een bepaalde, recente benadering in de politicologie en gaat vervolgens na in welke mate de claims op originaliteit en de kritiek op andere opvattingen terecht zijn. Zijn grote kennis van ook de wat oudere literatuur maakt deze stukken bijzonder interessant. Allereerst behandelt hij in de hoofdstukken de 'opkomst' van onderzoek naar belangen- en pressiegroepen in de laatste decennia en de hernieuwde belangstelling voor het corporatisme. Met een korte beschrijving van onderzoek uit de jaren twintig en vijftig, weet Almond duidelijk te maken dat vooral de verschillen tussen het pluralisme en de 'interest group approach' door de aanhangers van de laatste benadering sterk zijn overdreven. Naar zijn oordeel kan alleen een vorm van professionele amnesie de verklaring bieden voor het feit dat onderzoekers van belangen- en pressiegroepen onbekommerd en met enige trots standpunten innemen die al veel eerder zijn verdedigd. Volgens hetzelfde procédé behandelt Almond daarna de pleidooien voor een terugkeer naar het gebruik van het staatsbegrip in de politicologie (het werk van Skocpol, Krasner en anderen), de kritiek op de traditionele benadering in de vergelijkende politicologie en de opkomst van dependentietheorieën (bij voorbeeld van Kesselman of Cardoso), en ten slotte de discussies over de vraag in hoeverre nationale politiek bepaald wordt door internationale verhoudingen (zoals samengevat door Gourevitch). In deze hoofdstukken is Almond uitstekend op dreef. Met treffende citaten en brede literatuuroverzichten toont hij aan dat de critici geen kennis hebben van de resultaten van eerder onderzoek en nauwelijks op de hoogte zijn van discussies over dezelfde onderwerpen zoals die al lang geleden zijn gevoerd. De conclusies zijn dan ook duidelijk. Belangrijke recente stromingen in de politicologie blijken te zijn gebaseerd op het werk van onderzoekers die 'have failed to search the literature', terwijl 'ambiguous phraseology' en 'political ideology' de plaats hebben ingenomen van 'operational rigor'. Het is dit gebrek aan kennisoverdracht van de ene op de andere generatie dat volgens Almond vooral verantwoordelijk is voor de frag-

mentering van de politicologie. Onwetendheid leidt immers tot overdrijving van de kritiek op anderen en tot overschatting van de eigen originaliteit en vindingrijkheid. Een goed idee is maar al te vaak niet veel meer dan een gebrek aan kennis van de literatuur.

Deze beschouwingen over het verlies van professioneel geheugen in deel twee van dit boek vormen een royale compensatie voor de oppervlakkige hoofdstukken in het eerste deel. In een appendix geeft Almond bovendien nog informatie over zijn ervaringen met Lasswell, Merriam en Gosnell bij de opkomst en ondergang van de Chicago School. Ondanks alle beperkingen en slordigheden is op die wijze toch een belangwekkend boek ontstaan. De situatie die Almond schetst van de ontwikkelingen in de politicologie is weinig opwekkend. Gebrek aan professionele kwaliteiten blijkt aan de basis te liggen van enkele belangrijke controversen en hele generaties politicologen zijn niet op de hoogte van de literatuur op hun vakgebied. Pas na het lezen van het tweede deel wordt dan ook duidelijk wat Almond bedoelt als hij al in het begin van zijn boek stelt: 'Political science has prospered materially, but it is not a happy profession'. En dan te bedenken dat hij zich nog niet eens heeft beziggehouden met het postmodernisme, de verandekunde of de interventiewetenschappen!

J.W. van Deth

E. Hankiss, *East European Alternatives*. Clarendon Press, Oxford 1990.

Elemér Hankiss heeft een goed boek geschreven, een soms wat kruimelig boek, maar een bijzonder interessant boek. Het is een geleerde, knappe studie en zo actueel als een geschrift van dit formaat dat gaat over Oosteuropese politieke en economische 'alternatieven' maar zijn kan. Wat ik hierna ook zal beweren doet aan dit algemene, zeer positieve oordeel niet af.

Elemér Hankiss is verbonden aan het Instituut voor Sociologie van de Hongaarse Academie van Wetenschappen en hoogleraar Politieke Wetenschap aan de Universiteit van Boedapest. Een groot deel van de kracht van *East European Alternatives* is, lijkt me, precies gelegen in het feit dat Hankiss de politieke wetenschap beoefent met een sociologische en economische bril op en soms sociologie bedrijft met grote kennis van de terzake doende politicologische en economische literatuur. Hij laat zich niet door disciplinegrenzen storen en excuseert zich ook niet voor overschrijden daarvan; gelijk heeft hij.

De titel van het boek belooft misschien te veel, want *East European Alternatives* gaat eerst en vooral over Hongarije, in mindere mate over Polen, bevat verwijzingen naar Tsjechoslowakije, ook wel naar Joegoslavië, maar brengt de andere Oosteuropese landen (in de eerste plaats de Sovjetunie) alleen ter sprake als en voor zover de schrijver de behoefte gevoelt aan een algemeen politiek en economisch kader. Hankiss doet aan het 'algemeen Oosteuropese thema' van zijn boek verder af door herhaaldelijk te wijzen op het, laat ik het noemen, goeddeels endogene